

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

For dem som verdsetter medisinsk kulturhistorie

Olav Skard
Ville vekster

Røtter i kulturhistorien. 184 s, ill. Oslo: Landbruksforlaget, 2003. Pris NOK 398
ISBN 82-529-2750-5

Olav Skard
Trær

Røtter i kulturhistorien. 187 s, ill. Oslo: Landbruksforlaget, 2002. Pris NOK 398
ISBN 82-529-2636-3

Bøkene henvender seg til alle som har lyst til å lære litt om ville vekster, trær og røtter sett i et kulturhistorisk lys. For leger og medisinstudenter som har lyst til å lære mer om hvordan våre medisinsplanter er blitt brukt i folkemedisinen, er dette spennende og illustrativ lesing. *Ville vekster* tar for seg 86 utvalgte vekster som har vært sentrale i folkemedisinen. Plantene blir presentert i sammenfattende oversikter som omtaler navn, lokalnavn, utbredelse, voksested og kjennetegn. I tillegg får leseren innblikk i plantenes anvendelse i folkemedisinen, i mat og drikke m.m. Hver plante er presentert med nydelige illustrative foto i meget god fargegjengivelse.

Trær tar for seg 39 norske trær og busker som gjennom historien har hatt en sentral plass i folks liv. Systematisk gjennomgår navn, lokalnavn, alder, høyde, utbredelse og biologi. Oversikten over bruken av disse i folkemedisinen, i mat og drikk osv. er god. Gode kart gir opplysning om vekstområder. Også i denne boken er bildematerialet fantastisk bra, man blir simpelthen i godt humør ved å bla gjennom den. Boken tar også for seg hvilke trær og busker som har vært brukt til farging av lær, tekstiler og papir.

Olav Skard har gjennom mange år som fagmann interessert seg for botanikk og plantenes kulturhistorie. Ved å presentere stoffet slik han har gjort her, oversiktlig og meget illustrativt, vil han utvilsomt vekke interessen for våre medisinsplanter hos både unge og gamle. Bøkene er hyggelig lesing og bildene vil man ha i bakhodet når man begir seg ut i skog og mark, slik at man kan drive feltstudier på egenhånd. Begge anbefales på det varmeste.

Aage Bjertnæs

Risvollan legesenter
Trondheim

Gammel mester fortsatt aktuell

John Le Carré
Absolutt venner

341 s. Oslo: Cappelen, 2003. Pris NOK 369
ISBN 82-02-22245-1

Før England fikk siste bok av John Le Carré ble den utgitt i Norge, Nederland og andre små land på deres originalspråk. Med utgangspunkt i konfliktfylte euroasiatiske republikker henter Le Carrés siste bok handlingen fra etterkrigens

kalde epoke og påfølgende terrorproblematikk.

Etter en langdryg innledning med mange henvisninger til Smileys gamle tyske mestere samt pensum fra kostskolenes greskundervisning i England driver Le Carré frem en dagsaktuell terror situasjon som er manipulert og får pressedekning for å tjene interessene til det som Le Carré stadig omtaler som fetterne fra USA.

Han er innovert moral og etikk, lojalitet overfor gamle avdankede spioner både fra vest og øst, med og uten dobbel Stasi-tilknytning.

I kjent, meget dyktig skriveform, presenterer han sine synspunkter både på etterretningsarbeid før og nå og på skifte av arbeidstyper og mål. Han får frem de menneskelige sider ved svik mellom far og sønn, mellom hersker og tjener.

Le Carré er kjent for hatske utfall mot USA etter Irak-konflikten og har en betydelig evne til å formulere sine politiske standpunkter på en lesbar og velstrukturert måte.

I de siste bøkene har han forlatt trekantforholdene mellom to menn (en gammel og en ung) og en kvinne, og viet seg til våpeneksport, medisintprøving, narkotikasmugling og storpolitikk. Han har stor innsikt og mye av det han skriver virker som om det sannsynligvis godt kan ha forekommet eller vil kunne skje.

Åpenbart har han fine kvaliteter i skildringen av mellommenneskelige forhold som lojalitet, svik og etikk. Le Carré kan nok godt etter hvert sikte seg inn mot en nobelpris med sin skrivekunst. Den siste boken

skiller seg litt fra de foregående tre med sitt lange tidsregister og har kanskje mindre appell til dem som nå etter hvert holder seg for litterært ferdig med Berlinmuren, dens fall og konsekvenser.

I avslutningen omtales terrorproblemer og pressemanipulering slik at også nye lesere har mye å glede seg over i boken. Den gamle mester har ikke sovet.

Steffen Steffensrud

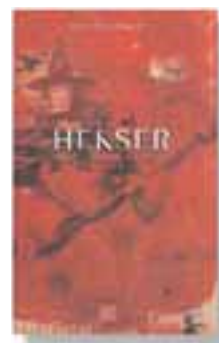
Røyse

Om hekser og trolldom

Rune Blix Hagen

Hekser

Fra forfølgelse til fortryllelse. 308 s, tab, ill. Oslo: Humanist forlag, 2003. Pris NOK 248
ISBN 82-90425-62-7

Historikeren Rune Blix Hagen gir i boken *Hekser* en populærvitenskapelig og historisk innføring i hekseforfølgelsene i Norge og Europa. Han retter samtidig oppmerksomheten mot den økende interessen for hekser og magi,

som blant annet beretningene om Harry Potter vitner om. Målgruppen for boken er «ungdom som søker bakgrunnsstoff til prosjekter og særoppgaver om hekser» og «akademikere». Boken er rikt illustrert, den har informative tekstbokser, det er angitt relevant litteratur til hvert kapittel og flere relevante nettsteder. Det er mye interessant stoff om hekser, trolldom og magi i et historisk perspektiv. En akademisk leser vil trolig notere seg følgende minustegn: Boken gaper for vidt og kan tidvis bli overfladisk, fremstillingen er i liten grad forankret i konkrete referanser og forfatteren viser ikke særlig kritisk og diskuterte holdning til kildene.

I det moderne samfunn, med utpreget rasjonalisering og sekularisering, har verden ifølge sosiologen Max Weber mistet sin magi eller fortryllelse. Hagen har nok rett i at heksekikkelsen i vår tid er et medium for en søken nettopp etter fortryllelse. Denne virkeligheten står i skarp

kontrast til hva historien om hekseforfølgelsene i Norge og Europa på 1400–1700-tallet dreier seg om; at myndigheter og myndighetspersoner, drevet av et ønske om å forklare uønskede hendelser, demoniserte og forfulgte enkeltpersoner.

Hekseskikkelsen har åpenbart helt andre forestillinger knyttet til seg i dag enn for noen hundre år siden. Så snakker vi egentlig om det samme? Finnes det noen indre forbindelseslinjer mellom tidligere tiders hekseprosesser og vår tids oppfatning av de klisjéaktige heksefigurene som preger underholdningsbildet? Dette er noe forfatteren i litt for liten grad problematiserer. Hvis vi først skal trekke paralleller til samtiden, vil det etter min mening være mer relevant å rette søkelyset mot de arenaer hvor mennesker demoniseres, stigmatiseres, og hvor skyld og ansvar fordeles på måter som kan minne om tidligere tiders hekseprosesser.

Jan C. Frich

Nevrologisk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Fagbøker i skjønnlitterær form

Per Vaglum

Psykoterapi og kjærlighet

Fortelling om et vendepunkt. 178 s, Oslo: Universitetsforlaget, 2003. Pris NOK 289 ISBN 82-15-00326-5

Revisjonen

En annerledes lærebok i psykiatri. 222 s, Oslo: Universitetsforlaget, 2004. Pris NOK 249 ISBN 82-15-00513-6

Jeg har valgt å anmelde disse bøkene sammen, fordi jeg anser bokenes form som minst like viktig som selve innholdet. De er uvanlige i vårt miljø, der medisinske sannheter helst baseres på resultater fra de siste kvantitative,

vitenskapelige artikler i anerkjente tidsskrifter. Da blir det ikke plass til mer enn én forståelse og én veldig sann sannhet. Men når vi skal skrive noe dypfølt og viktig, har nok mange av oss kjent den vitenskapelige artikkels form som begrensende. En lærebok er bredere. En fagbok gir enda litt mer rom, særlig hvis den er «populær», dvs. for folket. Bare de modigste av oss har gjort alvor av å gå enda lenger – å eksperimentere med skjønnlitteraturens form. Per Vaglum er en slik modig kollega og har skrevet en «annerledes lærebok»; en beskrivelse av endringsprosessen i psykoterapi nettopp i skjønnlitteraturens form.

Fagfolk er vant til å føre dialog med og å lære av skjønnlitteraturen. Det nye, som Vaglums bøker representerer, er at bøker om fag blir skrevet av en fagperson i skjønnlitterær form. Skummelt, selvsagt, fordi leserne automatisk vil sammenlikne

dem med annen skjønnlitteratur. Og da må vi bøye oss for det alle skjønnlitterære forfattere sier: «Det er ikke lett å skrive gode romaner!» Vaglum skriver imidlertid ikke tradisjonelle romaner, han skriver om personers erfaringer – og de kan vi lett kjenne oss igjen i. Han skriver lett og melodisk, og det er vanskelig å legge boken fra seg mange steder. Han holder oss godt fast i situasjonene underveis.

Jeg velger å se bøkene som et forsøk på grensesprenging. Per Vaglum har lyktes godt med dette. Han fanger inn en rekke menneskelige dilemmaer, situasjoner, tanker som ellers er vanskelig å beskrive i fagartikler. I *Psykoterapi og kjærlighet* beskriver han hvordan redselen for å gå inn i et forhold, nærme seg et annet menneske, legger en klam hånd over aktørene, og hvordan de likevel tør det, bl.a. ut fra den hjelpen psykoterapi har gitt dem.

Boken *Revisjonen* kunne kanskje heller vært kalt «Fornyelsen». En revisor kontrollerer det andre gjør, men kommer ikke med synderlig mange nye forslag. Den unge psykiateren i denne boken blir bedt om å oppdatere læreboken til den allmektige professoren (sammen med professoren da, må vite!), men blir sterkt i tvil om læreboken fortsatt skal være utelukkende kunnskapsbasert, eller også ta med andre sannheter og dype erfaringer fra faget. I løpet av en uke i ensomhet gjennomgår han en slitsom prosess, hvor han lar egne kliniske erfaringer og livshendelser passere revy – og han undrer seg på om ikke dette er like viktig i en lærebok om psykiatri som den «evidensbaserte kunnskapen».

Vaglum må ha gjort denne observasjonen: Kollegene, spesielt de unge både i psykiatrien og somatikken, er blitt så overmettet av informasjon at de knapt klarer å ta inn «de siste resultatene» og får i hvert fall ikke tid til å reflektere over at flere forståelsesmåter er mulige og nødvendige for å få innblikk i pasientenes lidelse. I så måte er *Revisjonen* egnet til ettertanke – spesielt for våre pressede unge kolleger. Nettopp i vår tid når store mengder løst og ufordøyd informasjon velter innover oss, blir det viktig å beholde oversikten og det kliniske skjønn. Utøvelse av god klinisk medisin er kunst, legekunst faktisk.

Fortellingen, den narrative formen,

refleksjonen, er viktig for oss hele livet. Vaglum har nå presentert seg som forteller – og vi, kollegene, vil ha stor nytte av å la oss bli fortalt av ham, klok som han er!

Pål Abrahamsen

Seilduksinstituttet
Oslo

Hjerte – smerte

Ole M. Høystad

Hjertets kulturhistorie

Frå antikken til i dag. 202 s, ill.

Oslo: Spartacus forlag, 2003. Pris NOK 268 ISBN 82-430-0275-8

Jeg fikk engang, for mange mange år siden, en grammofoonplate – en «45» – med tittelen *Heart Sounds*. På omslaget var det en tegning av et elskende par på en benk. Det burde ha vært en riktig godbit for en tenåring i rockens tidligste år.

Stor var skuffelsen da jeg fikk spilt den: det var, som tittelen ganske enkelt sa, en demonstrasjon av patologiske hjertelyder. Og etter å ha hørt tallrike eksempler på «rough systolic murmur» ble platen destruert.

Det var nesten som en déjà vu-opplevelse da jeg åpnet boken med ovenstående tittel. Jeg hadde forventet atskillig medisinsk-anatomisk hjertehistorie, så morsomt og spennende som det kan være. Men det er det skuffende lite av, iallfall sett ut fra et medisinsk synspunkt. Boken omtaler i stedet hjertet i filosofisk-historisk forstand, som følelsens organ, slik fortidens mennesker oppfattet det, fra den eldste mesopotamiske kulturen, via kristendom og islam og frem til nyere tid. Vi får høre at det ulykksalige rimet i anmeldelsens overskrift stammer fra et middelalders dikt som kobler erotikk og religion, lidenskap og lidelse. Det er denne trend som særpreger og gjennomsyrrer bokens tekst og innhold – fra Abelard og Héloïse, via Shakespeare, og til Goethe.

Noen medisinsk oppkvikker er dette så visst ikke, men innholdet kan muligvis vekke en viss interesse hos den filosofisk anlagte leser. Man presenteres for et stort persongalleri og et vell av historisk informasjon, som sant å si gjør boken temmelig tung å komme seg gjennom. Dertil er språket en egenartet blanding av bokmål og nynorsk som ytterligere vanskeliggjør fordøyelsen av stoffet.

En bok for den spesielt interesserte – men neppe for medisinerne flest.

Per Holck

Anatomisk institutt
Universitetet i Oslo